

12. september 2023

Lahend 28834/19 - tõhus uurimine ja diskrimineerimiskeeld

Lapunov vs. Venemaa

Artiklid 3 ja 14

Asjaolud

Kaebaja, avalikult homoseksuaalne isik, röövisid, pidasid kinni ja väärkohtlesid riigiametnikud Tšetšeenia politsei peakorteris ajavahemikus 16.03-28.03.2017. Kaebaja õde teatas kaebaja kadumisest Tšetšeenia politseile, kuid kriminaalasja ei algatatud. Kaebaja abipalve peale viis piinamisvastane komitee läbi sõltumatu uurimise. Kaebaja kohtus ka Venemaa Föderatsiooni inimõiguste ülemkomissariga, kes taotles juhtunu uurimist. Eeluurimine viidi läbi, kuid uurijad keeldusid korduvalt kriminaalasja algatamast. Kaebaja edasikaebed olid edutud.

EIK-sse pöördudes leiab kaebaja, et teda piinati ja teda peeti kinni ebaseaduslikult. Ta leiab, et Tšetšeenia politsei pidas ta kinni tema seksuaalse orientatsiooni tõttu ja tema juhtumi uurimine ei olnud tõhus.

EIK seisukohad

Artikkel 3

(a) Sisuline osa

i) Kas kaebajat väärkohtlesid riigiametnikud? Kaebaja oli mitmel korral ja erinevatel asjaoludel andnud üksikasjaliku ja järjekindla ülevaate oma röövimisest ja väärkohtlemisest. Paljud isikud, sealhulgas Venemaa ametnikud, valitsusväliste organisatsioonide töötajad ja väliseksperdid, kes kõik arvasid, et uurimise algatamine oli vajalik, olid kaebaja ütlusi usaldusväärseks hinnanud. Uurimise käigus tehtud kohtuarstlikul ekspertiisil leiti tema kätel kaks armi, mis olid kooskõlas väidetega, et kinnipidamise ajal peksti tema käsi PVC toruga. Psühholoogilises raportis leiti, et ta kannatas traumaatiliste sündmuste tagajärjel posttraumaatiline stressihäire all. Kaebaja väidetele lisasid usaldusväärsest ka muud elemendid, nagu tema mobiiltelefonilt saadud geolokatsiooniteave ja tema enda fotod tema vigastustest, mis tehti vahetult pärast tema vabastamist. Kaebaja ütlusi kinnitas ajakirjanduse ja avalikõiguslike asutuste teave 2017. aasta nn homodevastase puhastuse kohta. EIK võttis arvesse ka üldist inimõiguste olukorda Tšetšeenias, samuti erinevaid rahvusvaheliste organisatsioonide aruandeid LGBTI isikute õiguste kohta Tšetšeenias, viidates konkreetselt 2017. aastal LGBTI-inimeste vastu toime pandud jämedatele inimõiguste rikkumistele. Sellest tulenevalt leidis EIK, et kaebaja oli esitanud *prima facie* väite, et ajavahemikul 16. kuni 28. märts 2017 oli Tšetšeenia politsei teda kinni pidanud ja väärkohelnud. Valitsus ei suutnud anda veenvaid selgitusi, mis võiksid need väited ümber lükata, ja seega ei täitnud kostjariik oma tõendamiskohustust vastupidise tõendamiseks. Kokkuvõttes oli kaebaja kinni peetud ja riigiametnike poolt väärkoheldud.

ii) Kohtlemise õiguslik kvalifikatsioon – kaebaja oli esitanud selge ja üksikasjaliku ülevaate oma väärkohtlemisest ajavahemikus 16. kuni 28. märts 2017, kui teda hoiti Tšetšeenia politsei peakorteri keldris kinni oma homoseksuaalsuse tõttu. Ta oli olnud täiesti haavatav politseinike suhtes, kes olid teda mitmel korral peksnud ja löönud, mõnikord PVC-torudega. Peaaegu 6 kuud pärast väärkohtlemist ilmnesid kaebajal kohtuarstlikus ekspertiisil fikseeritud vigastused, mis kinnitasid, et need võidi

¹ Lühiülevaates kajastatud lahendite valiku aluseks on EIK enda otsingumootoris avaldatud Legal Summary'd.

kaebajale tekitada kõnealusel perioodil ja tema selgitustega kooskõlas olevatel asjaoludel. Kaebaja füüsilisi vigastusi raskendas psühholoogiline vägivald. Ta oli sunnitud politseinikele avaldama homoseksuaalsete meeste nimesid, näinud pealt ühte peksmist ning saanud vägivallatsete käest diskrimineerivaid märkusi ja solvanguid. Teda ähvardati ka vägistamise ja seksuaalse väärkohtlemisega. Samuti oli teda korduvalt sunnitud avaldama erinevatele isikutele üksikasju oma seksuaalvahekordadest ja enne vabastamist ähvardati teda kättemaksuga, et takistada tal kriminaalmenetluse algatamist. Nimetatud tegurite kombinatsioon tekitas kaebajas hirmu ja alaväärsuse tunde, mis säilis ka pärast vabastamist. Seega leidis EIK, et kaebaja väärkohtlemine riigiametnike poolt ajavahemikul 16. kuni 28. märts 2017 kujutas endast piinamist.

(b) Protseduuriline osa

Oma hinnangus pidas EIK silmas üldist inimõiguste konteksti Tšetšeenias, eelkõige olukorda LGBTI-inimestega. Lisaks on Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee aastate jooksul reageerinud ning rahvusvahelised organisatsioonid ja valitsusvälised organisatsioonid on koostanud arvukalt aruandeid inimõiguste rikkumiste kohta Tšetšeenias. Neid tegureid arvesse võttes leidis EIK, et süsteemne probleem ei laiene mitte ainult kadumisjuhtumitele, vaid üldisemalt ka Tšetšeenias läbiviidud uurimiste ebatõhususele seoses konventsiooni artiklite 2 ja 3 alusel esitatud kaebustega, mis hõlmasid süüdistusi riigiametnike vastu.

Käesoleval juhul ei olnud uurijad astunud olulisi samme, et saada tõendeid kaebaja röövimise ja väärkohtlemise kohta. Nad ei tuvastanud ega küsitlenud ametnikke, kes olid ametis Tšetšeenia politsei peakorteri sissepääsu juures päevadel, mil kaebaja rööviti ja vabastati. Samuti ei olnud nad küsinud geolokatsiooni teavet kaebaja mobiiltelefoni või tema tuttavate mobiiltelefoni kohta, mis oleksid võinud kindlaks teha nende asukoha kõnealusel perioodil ega uurinud ametniku mobiiltelefoni, mida väidetavalt kasutati kaebaja filmimiseks. Kõige tähtsam on see, et vaatamata kaebaja väitele, et ta suudab tuvastada Tšetšeenia politsei kõrge ametniku, ei olnud uurijad püüdnud seda isikut tuvastada ega küsitleda. Lisaks ei rakendatud kaebajale kaitsemeetmeid, hoolimata tema arvukatest taotlustest selles osas. Uurimise sõltumatuse puudumine Tšetšeenias levinud kättemaksuhirmu kontekstis oli kindlasti mõjutanud uurimise tulemusi. EIK jõudis järeldusele, et kaebaja väidete uurimine oli olnud ebatõhus, kuna seda vaevasid tõsised puudused. Samuti ei olnud uuritud diskrimineerivaid motiive.

EIK tuvastas artikkel 3 rikkumise.

Artikkel 14 koostoimes artikliga 3

Kaebaja suhtes rakendati vägivalda ainuüksi tema seksuaalse orientatsiooni tõttu, mis oli siseriiklikus kriminaalseadusandluses raskendav asjaolu. Seetõttu oli tema artikli 3 sisulise osa alusel õiguste rikkumine ajendatud homofobsetest hoiakutest. Siseriiklikus menetluses ei ilmnenu, et oleks võetud mingeid mõistlikke samme, et uurida, millist rolli võisid mängida homofobsed motiivid kaebaja väärkohtlemises. Uurijad ei teinud mingeid jõupingutusi nende väidete kontrollimiseks, peale selle, et nad küsisid tunnistajatelt, kas nad olid teadlikud kaebaja seksuaalsest orientatsioonist. Lisaks küsisid nad Tšetšeenia politseiametnikelt, kas neil on homoseksuaalseid mehi halvasti koheldud. Arvestades LGBTI-inimeste suhtes valitsevat sallimatuse taset Tšetšeenia ühiskonnas, kahtles EIK, kas selline lähenemine oleks andnud usaldusväärseid vastuseid. Korduvad keeldumised kriminaalasja algatamisest ei sisaldanud ka hinnangut väärkohtlemise võimalikele homofobsetele motiividele ega andnud selgitusi järeldusele, et selliseid motiive ei olnud.

Sellest tulenevalt tuvastas EIK artikkel 14 rikkumise koostoimes artikliga 3.

Artikkel 5

Samuti tuvastas EIK artikli 5 rikkumise seoses kaebaja meelevaldse kinnipidamisega riigiametnike poolt üldnimetatud perioodil, millel ei olnud seaduslikku alust ja mida ei olnud ametlikult tunnustatud.

Artikkel 41

EIK leidis, et Venemaa peab kaebajale maksma mittevarelise kahju hüvituseks 52 000 eurot.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

14. september 2023

Lahend taotluste 22296/20 ja 37138/20 kohta - õigus eraelu austamisele

Baret ja Caballero vs. Prantsusmaa

Artikkel 8

Asjaolud

Juhtum puudutab siseriiklike ametivõimude keeldumist eksportida Hispaaniasse (kus postuumne viljastumine on lubatud) esimese kaebaja surnud abikaasa spermat ning teise kaebaja ja tema surnud abikaasa embrüoid.

EIK-sse pöördudes kurdavad kaebajad, et rahatervise seadustikus sätestatud postuumse viljastamise keeld rikkus neile artiklist 8 tulenevaid õigusi.

EIK seisukohad

EIK leidis, et vaidlustatud keeld mõjutas kaebajate eraelu. EIK märkis, et vaidlusalune sekkumine tulenes tol ajal valitsenud perekonna mõistest ja sekkumise eesmärk oli tagada inimväärikuse ja enesemääramise austamine ning õiglane tasakaal kunstliku viljastamisega seotud erinevate osapoolte huvide vahel.

Vaidlustatud sekkumise vajalikkuse osas leidis EIK, et postuumse viljastamise keelu absoluutne olemus Prantsusmaal oli poliitiline valik. EIK märkis, et sugurakkude või embrüote eksportimise keelu, mis võrdsustas postuumse viljastamise keelu riigi territooriumile ekspordiga, eesmärk oli vältida ohtu, et rahvatervise seadustiku seda keelavatest sätetest hoitakse kõrvale.

EIK leidis, et ülaltoodud kaalutlused olid asjakohased ka embrüo postuumse siirdamise keelu osas, korrates, et embrüol ei ole iseseisvaid õigusi ega huve.

EIK leidis, et käesolevate juhtumite asjaoludel ei ole põhjust siseriikliku kohtu järeldest kõrvale kalduda.

EIK jõudis järeldusele, et siseriiklikud ametiasutused olid saavutanud õiglase tasakaalu kaalul olevate konkureerivate huvide vahel ja, et kostjariik oli tegutsenud oma kaalutusõiguse piires. Seega ei oldud konventsiooni artiklit 8 rikutud.

Lahendile on lisatud eriarvamused.

[Lahend](#) (prantsuse keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

14. september 2023

Lahend taotluste 56928/19, 7306/20 ja 11937/20 kohta - diskrimineerimiskeeld

Valiullina ja teised vs. Läti

Protokolli nr 1 artiklile 2 koos konventsiooni artikliga 14

Asjaolud

Kaasus puudutab 2018. aastal tehtud seadusemuudatusi, mis suurendasid riigikoolides läti keele kaudu õpetatavate ainete arvu, mistõttu vähenes vene keele kaudu õpetatavate ainete maht. Läti konstitutsioonikohus leidis 2019. aastal nendele muudatustele hinnangut andes muuhulgas, et puuduvad tõendid selle kohta, et vaidlustatud sätted, mis reguleerisid koolide õppekeelt, mõjutasid põhiseaduslikku õigust haridusele.

EIK-sse pöördudes tuginesid kaebajad protokollile nr 1 artiklile 2 koos konventsiooni artikliga 14 ning leidsid, et 2018. aasta seadusmuudatused piirasid nende juurdepääsu haridusele ning vene- ja läti keelsete õpilaste erinev kohtlemine kujutab endast diskrimineerimist.

EIK seisukohad

Protokolli nr 1 artikkel 2

EIK märkis, et protokollile nr 1 artiklis 2 sätestatud õigus omandada haridust ei tähenda õigust saada haridust konkreetset keeles. See tähendab õigust saada haridust ühes riigikeeles või teisisõnu asjaomase riigi ametlikes keeltes. Arvestades, et läti keel oli Lätis ainuke ametlik keel, ei saanud kaebajad protokollile nr 1 artikkel 2 alusel kaevata vene keele kui õppekeele vähenemise üle Läti koolides *per se*. Kaebajad ei olnud esitanud konkreetseid argumente selle kohta, et piirangutel oleks olnud ebasoodsad tagajärjed nende hariduse omandamise võimalusele.

Sellest tulenevalt leidis EIK, et nende kaebus selles osas vastuvõetamatu.

Artikkel 14 koos protokollile nr 1 artikliga 2

EIK märkis, et liikmesriikidel on seoses õigusega haridusele oma haridussüsteemide korraldamisel lai kaalutusruum, eriti riigikoolide õppekeele osas. Vastustajariik ei olnud läti keele õppekeelena kasutamist taastades ja haridusreformi järk-järgult ellu viies ületanud oma hindamisruumi, kuna on säilitanud venekeelsetele õpilastele võimaluse õppida oma keelt ning säilitada oma kultuuri ja identiteeti. Läti oli kehtestanud haridussüsteemi riigi ametlikus keeles, tagades samas ka vähemuskeelte kasutamise erinevates proportsioonides, olenevalt koolist ja klassist, kuhu õpilane oli registreeritud.

EIK leidis, et valitsus oli objektiivselt ja mõistlikult põhjendanud vajadust suurendada haridussüsteemis läti keele õppekeelena kasutamist. Kokkuvõttes oli vaidlustatud erinev kohtlemine olnud kooskõlas taotletavate legitiimsete eesmärkidega, proportsionaalne ega kujutanud endast keelelist diskrimineerimist.

Sellest tulenevalt EIK ei tuvastanud asjas rikkumist.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)